

UDK 811.16:929 Simović V.

Pregledni rad

Ljudmila VASILJEVA (Lavov)
Univerzitet Ivana Franka u Lavovu
milav2000@yahoo.com

**MAGISTRI NOBIS SUNT HONORANDI*:
VASILJE (VASILJ) SIMOVIĆ: NAUČNIK, DRUŠTVENI
DJELATNIK, PROFESOR**

Vasilje Simović (Василь Сімович, pseudonim – Верни-воля В., Сімартич, Васаген; kryptonim – В. С., Вв., В-я., В., Сім-ич;), 9.03.1880 – 13.03.1944, po porodičnome predanju, potomak je crnogorske porodice Simović koja se u vrijeme vladike Vasilija Petrovića Njegoša preselila u Galiciju.

Vasilje Simović najmlađi je sin porodice Ivana Simovića, direktora škole iz Ternopiljske regije. Godine 1904. završio je Černivecko sveučilište i predavao je u Černiveckoj učiteljskoj gimnaziji (sjemeništu). Godine 1913. obranio je disertaciju na temu „Glagol u djelima Joanikija Giljatovskog“. Od studentskih dana bavio se društvenom djelatnošću, sarađivao je s Revolucionarnom ukrajinskom strankom, s „Udrugom oslobođenja Ukrajine“. Od 1919. do 1921. bio je na čelu ukrajinske vladine misije za zarobljenike u Njemačkoj (Rastatt), đe je bio urednik lista „Šljah“ („Put“), a održavao je i tečaj ukrajinskoga jezika. Godine 1920. objavio je „Praktičnu gramatiku ukrajinskoga jezika“. Od 1920. do 1923. bio je urednik berlinske izdavačke kuće J. Orensteina „Ukrajinska nakladnja“ („Ukrajinska izdavačka kuća“), lektorisao, npr. izdanje djela T. Ševčenka (1920),

* Moramo poštovati naše učitelje

I. Franka, B. Lepkog (1922). Od 1920. do 1933. predavao je na Ukrajinskom pedagoškom univerzitetu „M. Dragomanov“ u Pragu, od 1926. do 1930. godine bio je rektor toga univerziteta, sudjelovao je u „Praškom lingvističkom krugu“. Godine 1933. na poziv naučnog društva Ševčenko preselio se u Lavov, bio je sekretar društva, predsjednik jezičke komisije, sarađivao je s udruženjem „Prosvjeta“ i lektorisao je njihova izdanja. Jedan je od urednika „Ukrajinske opšte enciklopedije“ u tri dijela (1930-1935), od 1939. redovni je profesor i dekan Filološkog fakulteta, a od 1941. – rektor Univerziteta u Lavovu.

Učestvovao je na 1. kongresu slavista-filologa u Pragu (1929), Fonološkom kongresu u Pragu (1930), Međunarodnom lingvističkom kongresu u Ženevi (1931), Kongresu klasičnih slavenskih filologa (1931), a učestvovao je i u Praškom lingvističkom krugu, Ukrajinskom istorijsko-filološkom društvu u Pragu, u odjeljenju Ukrajinske akademije znanosti u Kijevu.

Umro je u Lavovu.

Ključne riječi: *Vasilije Simovič, ukrajinski jezik, ukrajinska književnost, pedagogija*

„Čovjek dobre volje“ tako je I. Franko nazvao Vasilija Simoviča, osobu koja mu je prva pružila podršku za vrijeme njegove teške bolesti (1908) te predložila da će objaviti njegovu knjigu. Uskoro je taj čovjek, tada profesor učiteljskoga sjemeništa u Černivcima, postao istaknuti naučnik.

Početak naučne i društvene djelatnosti V. Simoviča vezan je za mjesto Černivci. Kad je Bukovina pala pod vlast Rumunije, Simovič je morao emigrirati u Prag, ostao je bez posla jer su ga smijenili s dužnosti šefa katedre ukrajinskoga jezika i književnosti na univerzitetu u Černivcima (1921) (uskoro je rumunska vlada i zatvorila katedru ukrajinistike).

Sve do danas ime V. Simoviča bilo je gotovo zaboravljeno, a radovi malo poznati, iako imaju veliku naučnu i praktično-metodičku vrijednost.

Vasilije Simovič spada u plejadu naučnika čija imena u sovjetsko vrijeme uopšte nijesu bila popularna, čak je bilo bolje da se i prećute. Učitelja V. Simoviča, prof. S. Smalj-Stockog, tada su negativno spominjali (kao nacionalistu). A na Simovičevo ime moglo se naići tek u pojedinim naučnim monografijama. Stoga stotu godišnjicu naučnika 1980. g. u sovjetskoj Ukrajini nijesu svečano obilježili.

Što se danas zna o Vasiliju Simoviču, čovjeku, naučniku, pedagogu, koji je svojevremeno dostojno zastupao ukrajinistiku na evropskome nivou?

U desetoj svesku „Ukrajinske sovjetske enciklopedije“ (knjiga je izašla iz štampe 3 godine nakon spomenute godišnjice), objavljenom 1983. godine, naišli smo na vrlo šturu podatke o V. Simoviču – ukrajinskom jezikoslovcu koji je diplomirao na univerzitetu u Černivcima, radio kao lektor, zatim kao urednik u Berlinu, Pragu, Lavovu, a u vremenu od 1939. do 1941. bio je redovni profesor na univerzitetu u Lavovu.

U članku za spomenutu Enciklopediju autorica, prof. Lukija Gumecka, navela je i niz radova V. Simoviča iz područja jezikoslovlja, npr. „Gramatiku ukrajinskoga jezika“, a objavila je i da je V. Simovič autor članaka o stvaralaštvu T. Ševčenka, Ivana Franka, O. Kobiljanske i drugih pisaca.

V. Simovič učestvovao je i na 1. kongresu slavista-filologa u Pragu, Fonološkom kongresu, Međunarodnom lingvističkom kongresu u Ženevi, Kongresu klasičnih slovenskih filologa, učestvovao je u Praškom lingvističkom krugu, Ukrajinskom istorijsko-filološkom društvu u Pragu u razredu Ukrajinske akademije nauka u Kijevu što, naravno, nije bilo spomenuto.

I taj slučaj netipičan je za ona vremena. U Enciklopediji je objavljen članak o „buržujskom“ književno-društvenom djelatniku – upravo tako su V. Simoviča tretirali u primjedbama u 12. svesku djela Lesje Ukrajinke iz 1979. godine. Ipak, vrijedi naglasiti da je već spomenuta politička ocjena rada V. Simoviča dopuštala autorima da barem navedu neke činjenice o tome naučniku i čitalac već dobija mogućnost da sam izvede zaključke o njegovoj ulozi u istraživanju stvaralaštva spomenute pjesnikinje: izdavač zbirke „Odjeci“, urednik „Prepiske Lesje Ukrajinke i Osipa Makoveja“ (Lavov, 1938), „autor uspomena o pjesnikinji“ itd.

Navedene podatke takođe možemo smatrati slučajnima, jer su 1978. g. u objavljenom „Ševčenkovem rječniku“ bili spomenuti i Ljubomir Simović – autor prijevoda pjesama T. Ševčenka na srpski jezik (autor je preveo 17 Ševčenkovih djela) i ruski pisac Konstantin Simonov koji je preveo samo jednu Ševčenkovu pjesmu, a na ime V. Simoviča nijesmo naišli. Tražili smo ga tamo zato što je svojevremeno Simovič bio vrlo zaslužan za štampanje Ševčenkovih djela, za popularizaciju njegova života i, naravno, za istraživanje jezika njegovih djela. Vrijedi naglasiti da u istoriji objavljivanja književnoga stvaralaštva T. Ševčenka, djelatnost V. Simoviča možemo smatrati posebno važnom, ona zaslužuje posebnu pažnju i vrlo je zanimljiva kao jedna od sadržajnih stranica njegovoga naučnog rada.

Kasnije, 1987. godine, već u drugom izdanju „Ukrajinskog sovjetskog enciklopedijskog rječnika“, spominju se dvojica Simoviča: Vasilije Ivanovič,

jezikoslovac, teoretičar književnosti i Roman Apolonovič, ukrajinski sovjetski kompozitor, profesor lavovske Visoke glazbene škole. No tamo nije navedeno da je Roman Simovič nećak Vasilija Simoviča, sin njegovog najstarijeg brata Apolona.

Tek poslije raspada Sovjetskog Saveza 1992. godine, u Lavovu je prvi put održan regionalni skup, posvećen uspomeni na Vasilija Simoviča (opšta tematika skupa bila je Razvoj ukrajinskog jezikoslovlja u Zapadnoj Ukrajini).

Neobična je bila sudbina V. Simoviča. Skoro cijeli život, osim u periodu od 1939. do 1941. godine, živio je i radio na prostorima koji su za sovjetsku istoriju uvijek bili nesigurni, nešto se o njima prećutkivalo, nešto se iskrivljavalo, nešto se žigosalo. V. Simoviča prećutkiivali su, jer je studirao u Stanislavu i Černivcima za vrijeme Austrougarske, radio je po logorima za zarobljene Ukrajinke u Njemačkoj i Austriji, a s tim zemljama Carska Rusija, kao što je poznato, bila je u ratu.

Poslije Prvog svjetskog rata bio je jedan od izaslanika Vojne Misije za zarobljene Ukrajinke u Njemačkoj sa sedištem u Berlinu, ali je bila organizovana u Kijevu za vrijeme Hetmanske vlade te je radila u vrijeme Direktorija. Od 1923. g. profesor Simovič bio je jedan od najistaknutijih predstavnika ukrajinske nauke u azilu i fakultetski profesor. Radio je i živio u Pragu, a nekoliko godina bio je rektor Visoke pedagoške škole M. Dragomanov. Od 1933. do kraja života radio je u Lavovu. Bio je djelatnik u udruženju „Prosvjeta“, član „Naučnog udruženja Ševčenko“, urednik, profesor na univerzitetu.

Zanimljiv je odnos V. Simoviča prema politici. Bavio se njome samo onoliko koliko je, po njegovom mišljenju, obavezan baviti se pravi intelektualac. O tome kako je on shvatao političke obaveze, pisao je nekadašnji zarobljenik, kasnije pisac O. Korobec (Varavka) u djelu „Bilješke zarobljenika“ (Harkov, 1931): *Doktor i profesor Vasilije Simovič, 'Ujak Vasilije' – prekrasan, nježan karakter, marljiv, uporan u poslu. Kad se opraštao od svih zarobljenika u logoru, za vrijeme mog dolaska u Freistadt, dugo je molio svoje učenike da nikad, ni u kojim životnim situacijama, ne izbjegavaju ni najteži posao za veliku stvar – kulturno-nacionalni preporod ukrajinskoga naroda. Njegovo oproštajno predavanje vjerovatno nije ostalo samo u mom dubokom sjećanju za cijeli život.*

Kao što se vidi, nekih ličnih ciljeva u politici V. Simovič nije imao i u bilo kojim okolnostima djelovao je profesionalno, kao pedagog i naučnik. U radnoj knjižici Vasilija Simoviča, koju je dobio na fakultetu 4. novembra 1940. godine, piše da njegov profesorski staž iznosi više od 34 godine.

Od 1933. godine radio je u Lavovu, u udruženjima „Naučno društvo Ševčenko“ (predsjednik jezičke komisije) i „Prosvjeta“ („Просвіта“), kao urednik naučnopopularne literature, npr. časopisa „Život i Znanje“ („Життя і Знання“), đe je objavljivao jezične članke purističkoga karaktera, radio je i kao urednik odjeljenja „Ukrajina“ Ukrajinske opšte enciklopedije („Української Загальної Енциклопедії“), časopisa „U susret“ (Назустріч), „Sadašnjost i Budućnost“ („Сьогочасне й Минуле“), te radio na objavljivanju djela T. Ševčenka i I. Franka.

Na univerzitetu Ivana Franka u Lavovu, Vasilije Simovič najprije je radio kao redovni profesor, zatim kao šef katedre, a od 1940. godine bio je dekan Filološkog fakulteta. Posljednji upis u njegovoj radnoj knjižici je iz aprila 1941. godine: profesor V. Simovič dobio je zahvalnicu od rektora Univerziteta za posebno savjestan odnos prema svojim dužnostima. Godine 1941. bio je izabran za rektora univerziteta. Vlast se mijenjala, ali predavati mladoj generaciji uvijek je bilo potrebno. V. Simovič uvijek je bio spreman za taj posao.

O ranije spomenutoj važnoj osobini karaktera V. Simoviča precizan sud izrekao je jedan od njegovih najistaknutijih učenika, poznati ukrajinski jezikoslovac, akademik, dobitnik Ševčenkove nagrade, J. Ševeljov: *Nalazio je zadovoljstvo u odgoju ljudskih duša, u kontaktima s različitim ljudima koji su dolazili kod njega studirati i čiji je pogled na svijet mogao formirati i mijenjati.*

Naučni radovi V. Simoviča na području ukrajinske antroponimije, morfologije ukrajinskog jezika i fonetike odlikuju se uvjerljivom istorijskom retrospektivom, širokom uporednom analizom slovenskih jezika (čak na nivou dijalekata), te izvanrednom savjesnošću u odnosu na razmišljanja svojih pretходnika.

Početak njegove jezikoslovne djelatnosti vezan je za prve decenije XX vijeka, u vrijeme prije Prvog svjetskog rata (do avgusta 1914). U to vrijeme u Černivcima objavljeni su priručnici za gimnazije na ukrajinskom jeziku, dvojezični rječnici, u čijem priređivanju je mladi Simovič aktivno učestvovao. Npr. 1911. godine objavljena je knjiga „Didaktika. Dopunjena osnovama logike“ S. Kanjuka, za koju je Simovič napravio rječnik psihološke, logičke te didaktičke terminologije. Iz toga slijedi da je Simovič bio spreman postati leksikolog, autor rječnika naučne terminologije, a bez njih je teško predstaviti bilo koji razvijeni jezik. Čak u naše vrijeme, početkom 90-ih godina XX vijeka, ošetili smo da nam nedostaje ukrajinska naučna terminologija, ali je Simovičev rad na tome području prekinuo početak Prvog svjetskog rata. Važno je spomenuti da se naučnim radom Simovič počeo opet baviti tek u drugoj polovini 20-ih godina, kada je radio kao profesor na ukrajinskoj Visokoj pedagoškoj školi M. Dragomanov u Pragu.

Krug naučnih interesa V. Simoviča dovoljno je širok: istraživanje gramatike staroslovenskoga jezika, povijesni radovi iz ukrajinskoga jezika i dijalektologije, pitanja savremenoga ukrajinskog jezika. Simoviča je najviše zanimala morfologija ukrajinskoga jezika iz istorijske perspektive ili sa strukturno-funkcionalnoga gledišta¹.

Članak „Ukrajinske imenice muškog roda na -o u povijesnom razvoju i pregledu“ posvećen je zakonomjernostima široke upotrebe u ukrajinskom jeziku (na tlu drugih slovenskih jezika) imenica muškog roda na -o koje su i sada produktivne, na istorijskom, strukturnom i funkcionalnom nivou. Pojavljivanje tih imenica u ukrajinskom jeziku V. Simovič povezuje s adaptacijom hrišćanskih vlastitih imena u kojima su se, s nestankom poluglasa u slabom položaju, pojavili za izgovor teški suglasnički skupovi. Ta teškoća u izgovoru nestala je s pojavljivanjem samoglasnika -o, što je prouzrokovalo asocijativno zbližavanje vlastitih imena na -ko s opštim imenicama na -ko, -енко, -исько, -ло, -но, koje su imale izrazito značenje umanjeno – deminutiva. To funkcionalno zbližavanje stvorilo je mogućnost iskorištavanja emocionalno obilježanih sufiksa srednjega roda za tvorbu velikoga broja deminutivnih i pejorativnih oblika vlastitih imena, a s vremenom – nadimaka i prezimena.

Kao rezultat duboke tvorbene, morfološke analize imamo dovoljno uvjerljivu verziju pojavljivanja i širenja u jeziku opštih imenica muškog roda na -o, kao i jedan od najrasprostranjenijih tvorbenih tipova ukrajinskih prezimena.

Od velikog interesa su i istraživanja V. Simoviča na području onomastike. U članku „Istorijski razvoj ukrajinskih imena odmila te augmentativa vlastitih muških imena s posebnim osvrtom na nekorisne sufikse“ („Історичний розвиток українських здрібнених та згрубілих хресних чоловічих імен із окремішньою увагою на зазмерлі суфікси“), autor navodi deminutivne sufikse (-ко, -но, -я, -ьо, -енко, -еня, -ош, -аш) te augmentativne (-ище, -исько, -ан, -ун, -ак, -ай, -уп, -ур i dr.), koji su u različitim razdobljima funkcioniranja ukrajinskoga jezika imali različitu tvorbeni produktivnost. U savremenom je jeziku sva navedena „građa“ (naziv V. Simoviča je „tvorivo“) „nekorisna, nepostojeća“, ali se može naći u velikom broju savremenih ukrajinskih prezimena.

¹ Videti radove: Ukrajinske imenice muškog roda na -o u povijesnom razvoju i pregledu (Українські іменники чоловічого роду на -о в історичному розвитку й освітленні), 1929, Ukrajinsko „što“ (Українське „що“), 1928, O morfologiji ukrajinskih pridjeva (До морфології українських прикметників, 1933, O slušnom ukrajinskom „L“ (Про поголосне українське „Л“, 1937.

Tako je V. Simovič našao pristup etimologizaciji niza savremenih ukrajinskih prezimena i on može biti koristan savremenim istraživačima antroponimije.

U radu „Ukrajinska muška vlastita imena na -но“ („Українські чоловічі ймення осіб на -но“) naučnik piše da pojavljivanje vlastitih imena toga tipa nije vezano uz fonetske zakonitosti ukrajinskoga jezika. Slični oblici postoje i u drugim slovenskim jezicima. Tvorbena analiza savremenih književnih oblika na -но te njihovih dijalektalnih pojava u ukrajinskom jeziku omogućila je Simoviču da dođe do zaključka da je početno značenje sufiksa -но, koji je tvorio imenice srednjega roda od pridjevskih, imenskih i glagolskih osnova, bilo karakteristika, oznaka, zanimanje. Baš za tu funkcionalnu posebnost bila je vezana upotreba toga sufiksa u različitim oblicima vlastitih imena, a s vremenom – za tvorbu samostalnoga formanta -хноу, koji danas pratimo u nizu ukrajinskih prezimena tipa: *Мухно, Дахно, Сахно*.

Radovi V. Simoviča na području onomastike primjer su kvalitetne istorijske i etimološke analize jezičkih pojava. Bio je jedan od prvih ukrajinskih jezikoslovaca koji je istražio vlastita imena upravo s lingvističkoga aspekta. Sam V. Simovič veoma skromno piše o svojim onomastičkim radovima: *Oni mogu biti neki, iako vrlo mali, doprinos u povijesti ukrajinske onomastike i neki doprinos povijesti naše tvorbe riječi – područjima u našem jezikoslovlju još nedovoljno obrađenima*.

Istraživanja iz ukrajinske antroponimije, koja je sprovodio V. Simovič, predstavljaju dobar temelj za veliki broj savremenih istraživača. Nažalost, u većini njihovih radova nalazimo samo ime istraživača (I. D. Suhomlin, J. K. Redko – spominju ime, ali ne spominju radove istraživača). Radove V. Simoviča temeljnije su iskoristili P. P. Čučka i K. K. Gumecka, koji su u svojim radovima koristili činjenice koje je Simovič otkrio, te su njegove članke uveli u popis literature u svojim monografijama. Godine 1968. članak V. Simoviča „Ukrajinska muška vlastita imena na -но“ bio je uveden u popis bibliografije ukrajinske onomastičke komisije². Time se ukrajinskim sovjetskim jezikoslovcima ograničava iskorišćavanje njegovih radova na području ukrajinske istorijske antroponimije. Ne spominje se njegovo ime ni u monografiji „Ukrajinska istorijska leksikologija“ (grupa autora, 1980), ni u radu „Ukrajinska antroponimija XVI v. Muška imena“ (R.N. Kerst, 1984.).

Previše kategoričnim, u vezi s navedenim, možemo smatrati zaključak M. L. Hudaša u njegovoj zanimljivoj monografiji „Iz povijesti ukrajinske antroponimije“ 1977, da 30-ih godina u *ukrajinskoj antroponimiji, i ne samo u ukrajinskoj, nema zanimljivih znanstvenih istraživanja*. Baš u to vrijeme objavljeni su ranije navedeni članci V. Simoviča.

² Повідомлення української ономастичної комісії (Вип. 5. – К., 1968).

Onomastičke radove ukrajinskoga jezikoslovca aktivno koriste ruski jezikoslovci O. V. Superanskaja, A. I. Tolkačov, rumunski onomastičar D. Bogdan.

Kao jezikoslovac Vasilije Simović kombinovao je tradicionalan pristup jeziku kao manifestaciju duhovnosti naroda s idejama strukturalizma (Praške škole). Bavio se i pitanjima fonologije, istorije pravopisa te jezikoslovlja. U vezi s navedenim problemima objavio je radove: „O jezičnim temama“ – 1924, „Latinica za našu bibliografiju“ – 1927, „Ukrajinsko što“ – 1928, „Ukrajinske imenice muškog roda na –o u istorijskom razvoju i pregledu“ – 1929, „Pokušaji prijevoda Svetog Pisma u djelima Giljatovskog“ – 1930, „Gramatika slavo-rutena M. Lučkaja“ – 1931, „Po pitanju o, e u ukrajinskom jeziku“, „Hrestomatija i spomenici starog ukrajinskog jezika“ – 1932, „Josip Jireček i ukrajinski jezik“ – 1933, „Maternji jezik i intelektualni razvoj djeteta“ – 1934, „Je li ukrajinsko nenaglašeno e posebni fonem?“ – 1937, „Problem harmonije slogova“ – 1938, „Stjepan Smalj-Stocki kao školski djelatnik i pedagog“ – 1939.³

Posebno je V. Simovića zanimalo ukrajinski pravopis. Osim već navedenoga rada „Latinica za našu bibliografiju“ tim problemima autor je posvetio članke „Pravopisni sistemi M. Dragomanova“ i „Kuliševi pravopisi“. Profesor i naučnik V. Simović shvatio je da o pitanju pravopisa može odlučivati samo nauka, ali naučnost pravopisa ne smije ometati njegovo razumijevanje i on mora biti dostupan i razumljiv svim govornicima jezika.

Problemima uspostavljanja savremenoga ukrajinskog jezika posvećena je monografija „O jezičkim temama“, u kojoj je autor razmotrio pravopis riječi stranoga porijekla, prijevod na ukrajinski jezik različitih prijedložnih konstrukcija, odnosnih rečenica, glagolskih pridjeva radnih, ustaljenih izraza karakterističnih za službeni jezik itd.

V. Simović bio je najistaknutiji ukrajinski fonolog koji je vješto spojio strukturalističke ideje s pristupom W. von Humbolta i O. O. Potebnje prema jeziku kao izrazu duhovnosti naroda. To se naročito vidi u već spomenutom članku „Materinji jezik i intelektualni razvoj deteta“. Istraživanje toga problema veoma je aktuelno u savremenoj sociolingvistici. Navešćemo neke zanimljive misli autora: „Za dijete postoji taj jezik na kojem ono misli, podloga je da u njemu izrastaju neprestano novi utisci, u njemu [jeziku] ono shvata

³ „На теми мови“, „Латинка для нашої бібліографії“, „Українське що“, „Українські іменники чоловічого роду на — о в історичному розвитку і освітленні“, „Спроби перекладу Святого Письма у творах Галятівського“, „Грамматика славо-рутена М. Лучкая“, „До питання о, е в українській мові“, „Хрестоматія і пам'ятки старої української мови“, „Йосиф Іречек і українська мова“, „Рідна мова й інтелектуальний розвиток дитини“, „Чи українське ненаголошене е – окрема фонема?“, „Проблема гармонії складів“, „Степан Смаль-Стоцький як шкільний діяч і педагог“.

svaku za njega najznačajniju misao, dodajući u tu jezičku građevinu, iako nije velika, uvijek nove i nove sporedne zgrade (...) škola s tuđim jezikom obuke priprema nepismene pismene(...) Nepismene u smislu sasvim nerazvijene duhovno - mada znaju pisati, pismene – a ne školovane“.

Prošlo je više od sedamdeset pet godina od vremena kada je V. Simovič objavio svoj rad, ali i savremene jezikoslovce zanimaju problemi veze poučavanja na maternjem jeziku i razvoja intelektualnih sposobnosti djeteta.

Neodvojiv dio jezikoslovne baštine V. Simoviča čine brojni udžbenici i priručnici iz ukrajinskoga jezika. Od 1916. g. naučnik je gotovo svake godine štampao različite priručnike: „Pouk za korektore“ – 1916, „Kratki ukrajinski pravopis“ – 1917, „Kako postati pismen na ukrajinskom“ – 1919, de ima podataka iz područja ukrajinskog pravogovora, pravopisa, morfologije, sintakse. Priručnici su imali svrhu da omoguće brzo učenje jezika. Godine 1918. objavljeno je prvo izdanje „Gramatike ukrajinskog jezika“, a drugo – 1919. Te gramatike isticale su se time što su bile dostupne širokim slojevima ukrajinskog društva. A već spomenutu „Praktičnu gramatiku ukrajinskog jezika“ visoko su ocijenili J. Timčenko, V. Dorošenko i dr. V. Simovič bio je urednik „Ukrajinskog jezičnog savjetnika“ profesora O. Sinjavskog, objavljenog 1922. g. u Harkovu-Berlinu-Njujorku. Dvadeset pet hiljada primjeraka priručnika za svoje potrebe naručio je Narodni komisarijat obrazovanja Ukrajinske SSR.

Ono što je naučnik pisao o proučavanju gramatike u školi vrijedi i danas spomenuti i iskoristiti u praksi: *Gramatika je u školi postala najomraženiji predmet zbog toga što treba učiti napamet gramatička pravila (...) učenje pravila napamet je nasilje nad ljudskim umom. Posebno je štetan pristup proučavanju maternjeg jezika.* Simovič je smatrao da je gramatika potrebna radi shvatanja jezičke građe koju govornik koristi, polazeći od jezičnog ošućaja. Zato školsko poučavanje jezika mora otkrivati zakonitosti njegovog funkcioniranja u djelima lijepe književnosti, u zakonicima, naučnim radovima itd. Upravo takav način nastave nauči osobu da jasno i pravilno iznositi svoje misli i da komunicira.

Kao popularizator ukrajinske književnosti V. Simovič objavio je niz knjiga T. Ševčenka („Kobzar s komentarom“, Leipzig, 1921), Lesje Ukrajinke (već smo ranije spomenuli). Vrijedi napomenuti da je on jedan od prvih istraživača jezika djela T. Ševčenka, P. Kuliša, J. Fedkoviča i dr.

Važnu ulogu naučnik je imao u objavljivanju djela I. Franka i to zaslužuje posebnu pažnju. Objavio je njegovu prozu „Zahar Berkut“ („Захар Беркут“), „Unakrsne staze“ („Перехресні стежки“) i brošure. Ali najveći utisak na čitaoce i danas ima Simovičevo izdanje pjesama Ivana Franka, koje vrijedi detaljnije objasniti.

Ivan Franko „Iz gora i dolina“: Zbirka pjesničkih djela od 1873. do 1893. godine. U dodatku „Uvenulo lišće“ i „Velike obljetnice“: Kijev, Leipzig: Українська накладня, 1920, str. 720.⁴

To izdanje nije jednostavna reprodukcija sadržaja i strukture istoimenog prethodnog zbornika. Pred nama je specifičan korpus građanske i intimne lirike i epova, konglomerat epohalnih zbirki I. Franka iz XIX v. „Iz gora i dolina“ te „Uvenulo lišće“ i nekih pjesama od društvenog značaja („Nije još vrijeme“, „Velike obljetnice“ ili zabranjene pjesme iz ciklusa „Židovske melodije“ itd.).

Knjiga je opsežna, ima više od 700 stranica, pisana je u pravom nacionalnom duhu, te je više godina za čitatelje bila veoma važna kao ilegalna književnost. Prikazivala je pravi lik pjesnika koji nije falsificiran komunističkom vladom, pjesnika-glasnogovornika ne samo socijalnih, već i nacionalnih ideja.

Značaj editorske prakse nijesu izgubili ni principi izdavanja posmrtna baštine pisaca, koje je savjesno obradio u predgovoru „Od izdavača“ i potpisao svojim imenom – V. Simovič. Oni su, uz maksimalno poštovanje autorske volje, orijentisani na posljednje intravitalne publikacije tekstova pisca. Kratke primjedbe urednika, objašnjenje nerazumljivih riječi ili zaboravljenih realija, mala tabela „Pokušaj kronološkog aranžmana u zbirkama pjesama Ivana Franka 1873–1893.“ i njihov abecedni indeks – sve navedeno povećava vrijednost izdanja.

Najvredniji u toj knjizi je popratni članak Vasilija Vernivolje (pseudonim urednika Simoviča) „Ivan Franko. Bibliografski esej“. Žanr životopisa protumačen je široko: to su i razdoblja životnoga i stvaralačkoga puta pisca, a istovremeno i razvoj društvene svijesti toga vremena. Naučni rad, objavljen na 75 stranica velikog formata, zajedno s brošurama Mihajla Voznjaka, spada u uspješne pokušaje odgovora na postavljene probleme. U radu je sintetički oslikana kontura Frankovog lika, provedena kratka analiza svih sfera njegove djelatnosti i velikog broja djela.

U vezi s formiranjem svijetonazora Ivana Franka naglasak je stavljen na poseban doprinos Mihajla Dragomanova. A socijalizam Ivana Franka V. Simovič karakteriše riječima pjesnika iz predgovora zborniku „Moj Smaragd“ (u zbirci sabranih djela I. Franka u 50 knjiga, te su riječi pjesnika ispuštene). To je iskreno ljudski, humanističko-etički socijalizam, dalek od mržnje, klase borbe, dogmatizma, denacionalizacije.

⁴ „Іван Франко. З вершин і низин: Збірник поетичних творів 1873–1893. У додатку „Зів’яле листя“ й „Великі роковини“. – Київ; Ляйпціг: Українська накладня, (1920). 720 с.

Do danas nije do kraja istraženo pitanje „Franko i društvo njegova doba“. Zato u Simovičevoj interpretaciji to dobija značaj, jer je shvatanje savremenika-svjedoka, koji je dobro poznao, npr. raspoloženje tadašnje mlade generacije. Ako je npr. starija generacija uživala u „Gospodskim vicevima“ Franka, onda je najmlađa uživala u pjesmama iz 1880. g. ili sadržajno bliskima njima. Za gimnazijalce zabranjena zbirka „Iz gora i dolina“, tom svojom zabranom još više je privlačila mlade ljude kojima su imponirale nove ideje, iskrenost i energija mladosti: „Iz tih pjesama izlazi vječito mlad duh pjesnika, vječita mladost i njezino bolje shvatanje života“. Da je Ivan Franko, naravno, zahvaljujući i toj zbirci, postao mladima čak bliži, nego T. Ševčenko, V. Simovič objašnjava time da mladi, koji su imali pristup djelima Franka, nijesu mogli pročitati cijelog Ševčenka, jer u ono vrijeme nijesu imali na raspolaganju Kobzara, štampanog bez intervencija cenzure.

U prvom razdoblju stvaralaštva Franko je bio u određenoj konfrontaciji sa starijom generacijom društva, ali je vrlo brzo počeo uticati na čitaoce bez obzira na njihove godine. Konačno je doživio vrijeme *da ponosno gleda u to kako se pod uticajem njegovih misli kod ljudi iz pupoljka razvija čaroban cvijet građanske i nacionalne samosvijesti*. A za narod, zaključuje životopisac V. Simovič, to je bilo malo *svjedočanstvo nacionalno-političke zrelosti: naučio je cijeliti svoje učitelje-odgojitelje*.

Zanimljivo je i to da temeljne misli i zaključke Simovičevoga rada možemo i danas gotovo potpuno shvatiti i prihvatiti, što svjedoči o tome da je bio pravi naučno-objektivni pristup istraživanju kulturne baštine.

Ipak, sad možemo smatrati spornim u ono vrijeme opšteprihvaćeno mišljenje da su kod I. Franka priče najbolji dio njegove baštine, nešto su mu slabije pripovijesti, a najslabije su drame.⁵ Vrijedi razmisliti i u vezi sa Simovičevom ocjenom Frankove pjesme „Idila“, koju on smatra *jednom od najljepših u ukrajinskoj književnosti*⁶. Moguće je da je tu zastupljena visoka alegorija, konkretizovana u liku dece, intimnija, toplija, nego u nekim programsko-simboličnim pjesmama I. Franka.

Vrijedi spomenuti i objavljivanje Simovičevih radova posljednjih godina. Većina je objavljena u jednom izdanju iz 2005. godine.⁷

⁵ Денисюк І. Василь Сімович . видавець поезії Івана Франка та його біограф // <http://www.franko.lviv.ua/faculty/Philol/www/personalii.php>

⁶ Isto.

⁷ Василь Сімович. Мовознавство. Чернівці: Видавництво Книги – XXI, 2005. – 520 с.; Василь Сімовичу Літературознавство. Культура. Чернівці: Видавництво Книги – XXI, 2005. – 904 с.;

Radovi Vasilija Simoviča u dvije knjige, objavljeni u Černivcima 2005. godine.

Prva knjiga radova profesora Vasilija Simoviča sastoji se od jezikoslovnih članaka i fragmenata iz monografija koji su bili napisani u različitim razdobljima naučnikova života i koji su do danas ostali malo poznati širokim krugovima ukrajinskoga društva. Kako pišu autori predgovora spomenutog izdanja, u istoriju ukrajinskog jezikoslovlja V. Simovič ušao je najprije kao autor „Praktične gramatike ukrajinskoga jezika“, štampane u Rastattu (Njemačka). Drugo izdanje te gramatike štampano je u Berlinu pod nazivom „Gramatika ukrajinskog jezika za samostalno učenje i pomoć u školi“ („Граматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці“), koje je tada bilo najopširnije i najuglednije ukrajinsko izdanje, koje je uticalo na književnu normu toga vremena.

Knjiga ima više od 40 članaka koji su štampani u različitim izdanjima u periodu od 1904. do 1942. g. Prvi put su objavljeni u jednoj knjizi. Članci su razvrstani po temama. Prvi dio je posvećen ukrajinskome jeziku i pravopisu, drugi – kulturi jezika, treći – jeziku ukrajinskih pisaca, četvrti – istoriji jezikoslovlja, personalijama i recenzijama. U dodatku su članci ukrajinskih naučnika i djelatnika o V. Simoviču i članovima njegove porodice J. Ševljova, Svjatoslava Gordinskog, Marije Jasenicke, Ane-Galje Gorbač, Olekse Gorbača, kao i dokumenti, slike itd.

Druga knjiga posvećena je radovima iz teorije književnosti, kulturološkim memoarima, štampanim u periodu od 1900. do 1943. Članci sadrže važne podatke o stvaralaštvu T. Ševčenka. L. Ukrajinke, Osipa Makoveja, Mihajla Kocjubinskog, Olge Kobiljanske i dr. Predgovori i komentari izdanjima njihovih djela, čiji je urednik bio V. Simovič, zorno predočavaju široki temelj književnoga i kulturnoga pokreta u Zapadnoj Ukrajini u prvoj polovini XX v. Od velike kulturne i istraživačke važnosti su uspomene V. Simoviča o kulturnoj i prosvjetnoj djelatnosti ukrajinskih intelektualaca u godinama Prvog svjetskog rata i emigracije.

Članci su razvrstani po temama. Prvi dio posvećen je stvaralaštvu Tarasa Ševčenka, drugi – Ivana Franka, treći – Olge Kobiljanske. Zanimljiv

je četvrti dio knjige „Od Molijera do Irine Viljde, de ima članaka i recenzija posvećenih stvaralaštvu J. B. Molijera, B. Grinčenka, B. Lepkog, I. Nečuja-Levickog, M. Kropivnickog, I. Tobileviča, O. Makoveja i niza drugih pisaca. Peti dio čine članci iz istorije, kulture, društvenog života. Vrijedi spomenuti da u tome dijelu ima članka o djelatnosti reformatora srpskog jezika Vuka Karadžića. Šesti dio knjige posvećen je kulturnom životu Bukovine krajem XIX i početkom XX vijeka, a sedmi – kulturno-prosvjetnom radu za vrijeme Prvog svjetskog rata.

Značajna je i izložba „Jezikoslovac, pedagog, izdavač Vasilije Simović“ koja je bila organizirana u martu 2010. u Ternopilju, povodom 130-godišnjice toga naučnika. U ekspoziciji bila su predstavljena Simovićeva djela objavljena u Ukrajini i inostranstvu, kao i radovi posvećeni životu i putu u nauku toga istaknutoga jezikoslovca.

Zaključak

Vasilije Simović spada u generaciju ukrajinskih naučnika, čija se djelatnost odvijala u vrijeme velikih društveno-istorijskih promjena u životu ukrajinskoga naroda. Kao što vidimo, u naše vrijeme baština istaknutoga ukrajinskog naučnika, kulturnoga i društvenoga djelatnika konačno je postala dostupna širokim krugovima ukrajinskih intelektualaca. Sada je ona veoma važan izvor za istraživanje istorije ukrajinskoga jezikoslovlja, teorije književnosti, izdavačke djelatnosti, nacionalno-kulturnog preporoda Ukrajinaca Bukovine, Galicije i drugih dijelova Ukrajine krajem XIX i početkom XX v.

*Tantum scimus, quantum memoria tenēmus*⁸ – kaže latinska poslovice. Veoma je važno da mlade generacije imaju priliku da upoznaju bogatu naučnu baštinu prošlosti, što nijesu bili u mogućnosti učiniti njihovi roditelji zbog specifičnoga pogleda Vlade na određene ličnosti koje su bitne za istoriju i kulturu Ukrajine. Djelatnost V. Simoviča, naučnika i pedagoga, znatno je doprinijela razvoju ukrajinskoga jezikoslovlja, književnosti te izdavačke djelatnosti. Ime toga čovjeka dostojno je da produži plejadu danas priznatih naučnika, kao što su: A. Krimski, V. Gancov, J. Timčenko. O. Sinjavski i dr.

Literatura

- Білоус М., Терлак З. Василь Сімович (1880-1944): Життєписно-бібліографічний нарис. — Львів, 1995. — 178 с.
- Бубній П. Мовознавець В. Сімович: Штрихи до біографії // Тернопілля'95:
- Регіон. зб. — Тернопіль, 1995. — С. 625-627.

⁸ Koliko znamo, toliko pamtimo

- Василь Сімович (1880-1944) — педагог, мовознавець, редактор, видавець,
- організатор науки // Визначні постаті Тернопілля: Біогр. зб. / Уклад.: О. Бенч, В. Троян. — К., 2003. — С. 175-176.
- Василь Сімович (1880-1944) // Історично-мемуарний збірник Чортківської
- округи. — Нью-Йорк; Торонто, 1974. — С. 45.
- Сімович Василь (1880-1944) // Нарис історії «Просвіти». — Львів; Краків;
- Париж, 1993. — С. 164.
- Бубній П., Ониськів М. Дійсний член НТШ Василь Сімович // Тернопіль:
- Тернопільщина літературна. — Тернопіль, 1991. — Дод. № 4. — Вип. 2. — Ч. — С. 42. Денисюк І. Василь Сімович . видавець поезії Івана Франка та його біограф // <http://www.franko.lviv.ua/faculty/Philol/www/personalii.php>
- Долинюк О. Тарас Шевченко в інтерпретації Василя Сімовича // Дзвін. —
- 2000. — № 3. — С. 148-151. — Бібліогр.: С. 151.
- Ковалів П. Василь Сімович. Вінніпег, 1953. — 132 с.
- Когут Т. Василь Сімович: учений, громадський діяч, педагог // Рідна
- школа. — 2000. — № 3. — С. 77-78.
- Ониськів М. Володимир Винниченко — Василеві Сімовичу // Вільне життя. —
- 2000. — 1 серп.
- Тарновецька Л.О. Мовознавча спадщина В. Сімовича і сучасність // <http://www.kulturamovy.org.ua/KM/pdfs/Magazine41-13.pdf>
- Shevelov G.I. VasyI' Simovich and his work // Сімович В. Українське мовознавство. Розвідки й статті. Т. 1. Оттава, 1981. С.2-8.
- <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
- <http://www.ukrainians-world.org.ua/ukr/peoples/7290a3678d0a7ecc/>
- <http://www.movahistory.org.ua/wiki>
- <http://histpol.pl.ua/pages/content.php?page=3148>
- http://www.library.te.ua/library_news/2010_rik2010/2010news8/

- http://www.books-xxi.com.ua/index.php?page=shop.product_details&flypage=shop.flypage&product_id=49&category_id=17&manufacturer_id=34&option=com_virtuemart&Itemid=26&vmcchk=1
- http://lib.ndu.edu.ua/CGI/irbis64r_91_opac/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=IBIS

Ljudmila VASILJEVA

MAGISTRI NOBIS SUNT HONORANDI: VASILJE (VASILJ) SIMOVIČ: SCIENTIST, SOCIAL WORKER, AND PROFESSOR

Vasilije Simovič (Василь Сімович, alias – Верниволя В., Сімартич, Васаген; cryptonym – В. С., Вв., В-я., В., Сім-ич;), 9/03/1880 – 13/03/1944, according to a family tradition, a descendant of Montenegrin family Simović which, at the time of bishop Vasilije Petrović Njegoš, moved to Galicia.

Vasilije Simovič is the youngest son of the family of Ivan Simovič, a school director from the Ternopil region. He graduated from the University in Chernivtsi in 1904. From his student days, he dealt with the social activity, and collaborated with the Ukrainian Revolutionary Party. In 1920 he published the Practical Grammar of the Ukrainian language. From 1920 to 1933 he taught at the Ukrainian Pedagogical University “M. Dragomanov” in Prague; from 1926 to 1930 he was the Rector of the University; he participated in the Prague Linguistic Circle. He is one of the editors of the Ukrainian General Encyclopedia in three parts (1930-1935); as of 1939 a professor and the dean of the Faculty of Philology; as of 1941 – the Rector of the Lviv University.

He died in Lviv.

Key words: *Vasilije Simovič, Ukrainian language, Ukrainian literature, Pedagogy*